Лабораторна робота №3

Створення модульних проектів на асемблері у середовищі Visual Studio та вивчення форматів представлення чисел

Мета: Навчитися створювати модульні проекти на асемблері, а також закріпити знання основних форматів представлення чисел у комп'ютері.

Завдання:

1. Створити у середовищі MS Visual Studio проект з ім'ям **Lab3**.
2. Написати вихідний текст програми згідно варіанту завдання. Вихідний текст повинен бути у вигляді двох модулів на асемблері:
   - головний модуль, у якому описується загальний хід виконання програми від початку і до завершення. Цей модуль містить точку входу у програму, впродовж роботи викликає процедури з інших модулів. Вихідний текст головного модуля записати у файл **main3.asm**;
   - другий модуль, який містить процедуру, яка викликається з головного модуля. Цей модуль записати у файл **module.asm**.
3. Додати файли модулів у проект. У цьому проекті кожний модуль може окремо компілюватися.
4. Скомпілювати вихідний текст і отримати виконуємий файл програми.
5. Перевірити роботу програми. Налагодити програму.
6. Отримати результати – кодовані значення чисел згідно варіанту завдання.
7. Проаналізувати та прокоментувати результати та вихідний текст.

Теоретичні відомості

Позиційна система числення

У типовій позиційній системі числення деяке число A представляється множиною цифр: $a_{n-1}\ a_{n-2}\ \dots\ a_1\ a_0$.

Числове значення A можна знайти по формулі:

$$A = a_{n-1} r^{n-1} + \dots + a_2 r^2 + a_1 r + a_0, \qquad (1)$$

де r – основа системи числення,
n – розрядність,
a_i – цифри числа, зазвичай дорівнюють 0, 1, … , r-1.

Позиція кожної цифри означає показник степені r.

У комп’ютері для представлення чисел використовується двійкова (r=2) система. Двійкові коди використовуються для виконання операцій та обміну інформації між пристроями комп’ютера. Проте програміст на асемблері може використовувати як двійкову, так і більш звичну для людині десяткову (r=10), а також вісімкову (r=8) та шістнадцяткову (r=16) системи.

Звичайний двійковий код, який описується формулою (1), використовується для представлення n-бітових позитивних чисел (без знаку).

Додатковий код

Додатковий n-розрядний код числа A можна описати у такий спосіб:

$$[A]_{дк} = A \quad (якщо\ A \geq 0) \qquad (2)$$
$$= r^n - |A| \quad (якщо\ A < 0)$$

тут вважається, що для представлення |A| достатньо (n-1) розрядів звичайного беззнакового коду. Результат віднімання r^n - $|A|$ дає число з цифрами, які позначимо d_i. Для від'ємних чисел цифра лівого (старшого) розряду двійкового додаткового коду дорівнює 1:

$$\begin{array}{rccccccc} & 1 & 0 & 0 & . & . & 0 & 0 \quad (2^n) \\ - & & & & & & & \\ & a_{n-2} & a_{n-3} & . & . & . & a_1 & a_0 \quad (|A|) \\ \hline [A<0]_{дк} = & 1 & d_{n-2} & d_{n-3} & . & . & d_1 & d_0 \end{array}$$

Двійковий додатковий код позитивних чисел утворюється так: до наявних (n-1) бітів дописується зліва 0:

$$[A>=0]_{дк} = 0 \quad a_{n-2} \quad a_{n-3} \ . \ . \ . \ a_1 \quad a_0$$

Старший розряд називають **знаковим** – його цифра прямо вказує на знак числа (якщо не було переповнення розрядної сітки після виконання деякої операції).

Для перетворення у додатковий код від’ємного числа (A< 0) у двійковій системі замість віднімання можна скористатися таким алгоритмом:

1. Спочатку дописується 0 зліва до розрядів числа |A|;
2. Виконується порозрядна інверсія всіх бітів;
3. Додається +1 в молодший розряд.

При виконанні операцій додавання та віднімання чисел знакові розряди обробляються так само, як інші розряди.

Формати представлення цілих чисел

Для роботи з цілими числами у архітектурі x86 використовуються формати розрядністю 8-біт (байт), 16-біт (слово), 32-біт (подвійне слово), 64-біт (квадрослово). У кожному з цих форматів передбачена робота як з числами без знаку, так і з числами зі знаком. Числа без знаку кодуються звичайним двійковим кодом. Для чисел зі знаком використовується додатковий код.

Формати з плаваючою точкою

Математичний опис двійкового числа у форматі з плаваючою точкою:

$V = (-1)^S 2^E \cdot M$,

де S – знак, E – експонента, M – мантиса.
Мантиса (M) складається з цілої та дробової частини. Дробова частина позначається як F.

Процесори сімейства x86, як і багато інших процесорів, підтримують двійкові формати з плаваючою точкою стандарту IEEE 754.

Одинарний 32-бітовий формат з плаваючою точкою

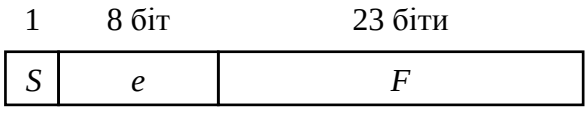

Експонента записується у зміщеному коді: $e = E+127$.
Діапазон для експоненти E: від E_{min} = -126 до E_{max}=+127. Виходячи з цього, можна оцінити діапазон представлення чисел: ±(від 2^{-126} до 2^{+127}).

Мантиса має вигляд $M = 1.F$, тобто ціла частина завжди дорівнює одиниці. Оскільки це заздалегідь відомо, то для заощадження пам’яті біт цілої частини в пам’ять не записується – цей біт зветься "схованим бітом".

Розглянемо приклад представлення числа у цьому форматі. Спробуємо записати число π (а точніше кажучи, його приблизне значення), надане 30 десятковими розрядами

3.14159265358979323846264338327...

у двійковому 32-бітовому форматі з плаваючою точкою. Отримаємо наступне:

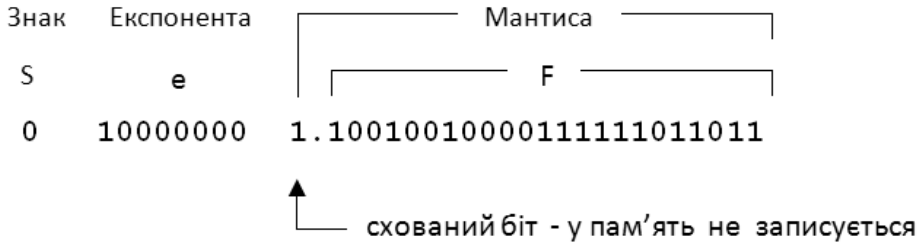

Для зберігання числа у пам'яті, починаючи з деякої адреси, буде записано чотири байти (враховуючи порядок байтів, прийнятий у процесорах Intel):

```
Адреса + 3     01000000   (знак та старші біти експоненти)
Адреса + 2     01001001
Адреса + 1     00001111
Адреса числа   11011011   (молодші біти мантиси)
```

Яка точність представлення чисел у цьому форматі? Отриманий вище двійковий код насправді означає зовсім інше число, аніж було потрібно.

```
Потрібно: 3.14159265358979323846264338327
Отримали: 3.14159274101257318400000000000
```

Відмінності починаються з сьомого десяткового розряду. Точність представлення обумовлюється розрядністю мантиси у 24 біти. Відносну похибку можна оцінити як 2^{-24}. Іншими словами, це означає точність 6-7 десяткових розрядів.

Подвійний 64-бітовий формат з плаваючою точкою

1	11	52
S	*e*	*F*

Кодоване значення експоненти: $e = E + 1023$. Експонента E від E_{min} = -1022 до E_{max}=+1023, тому діапазон представлення чисел: ±(від 2^{-1022} до 2^{+1023}).

Мантиса записується так само, як і у 32-бітовому форматі: $M = 1.F$. Враховуючи схований біт цілої частини, мантиса загалом має 53 біти.

Приклад запису числа у подвійному форматі. У цьому форматі число

3.14159265358979323846264338327 95

кодується наступним чином:

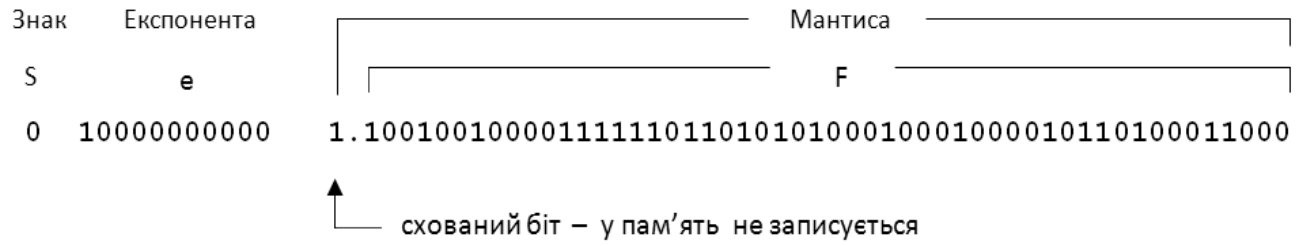

У пам'яті записується вісім байтів:

```
Адреса + 7    01000000
Адреса + 6    00001001
Адреса + 5    00100001
Адреса + 4    11111011
Адреса + 3    01010100
Адреса + 2    01000100
Адреса + 1    00101101
Адреса числа  00011000
```

Оцінимо точність подвійного формату.

```
Потрібно: 3.14159265358979323846264338327
Отримали: 3.14159265358979328000000000000
```

Тут відмінності починаються з 18-го розряду. Оскільки подвійний формат має 53-бітову мантису, то оцінимо відносну похибку як 2^{-53}. Це відповідає 17-18 десятковим розрядам.

Розширений 80-бітовий формат з плаваючою точкою

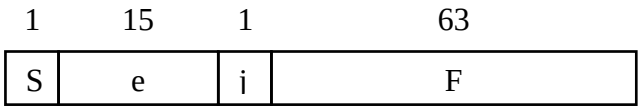

Кодоване значення експоненти: e = E + 16383.
Діапазон експоненти E: від E_{min} = -16382 до E_{max} = +16383.
Діапазон представлення (для нормалізованих чисел): ±(від 2^{-16382} до 2^{+16383}).

У цьому форматі мантиса записується інакше, аніж для 32-, та 64-бітових форматів, і має наступний вигляд:

$M = j.F$,

де j – це біт цілої частини, який може бути 0 або 1. Цей біт записується у пам'ять, як і решта бітів. Це зроблено тому, що у розширеному форматі

передбачено виконання операцій також і над ненормалізованими числами, у яких старші біти мантиси можуть бути нулями.

Порядок виконання роботи та методичні рекомендації

Процес створення програми, як правило – це послідовність багатьох кроків невеличких змін. У процесі доведення розробки до бажаного результату часто корисно рухатися шляхом поступового розвитку, щоб у кожний поточний момент мати хоч і не завершену, проте працюючу версію програми. Не варто намагатися одразу все написати, а потім налагоджувати та шукати помилки в громіздкому тексті розкиданому по багатьом модулям. Однією з рекомендацій по створенню нової модульної програми буде така: включайте у проект не одразу усі модулі, а по одному, компілюючи проект після кожного додавання чергового модуля.

1. Створіть у середовищі MS Visual Studio новий проект з ім'ям **Lab3**. Як створювати подібний проект програми на асемблері – про це докладно написано у поясненнях до попередньої лабораторної роботи №2.

2. Додайте у проект порожній файл з ім'ям **main3.asm**. Цей файл буде головним файлом програмного коду. Для спрощення виконання роботи скористайтеся текстом головного файлу *.asm попередньої роботи №2. Скопіюйте текст і у вікні редагування вихідного тексту вилучіть зайві рядки. Запишіть на диск головний файл програми **main3.asm**, у якому поки що тільки скелет, шаблон асемблерного коду програми, яка поки що нічого не робить.

3. Розпочніть компіляцію, якщо виникли помилки – виправте їх. Після успішної компіляції викличте програму на виконання. Закрийте її. Тепер можна доповнювати скелет змістовним кодом.

4. Додайте у проект модуль з ім'ям **module.asm**. Файл module.asm містить текст процедури Str_HEX і наданий нижче:

```
.586
.model flat, c
.code
;процедура StrHex_MY записує текст шістнадцятькового коду
;перший параметр - адреса буфера результату (рядка символів)
;другий параметр - адреса числа
;третій параметр - розрядність числа у бітах (має бути кратна 8)
StrHex_MY proc
   push ebp
   mov ebp,esp
```

```
   mov ecx, [ebp+8]          ;кількість бітів числа
   cmp ecx, 0
   jle @exitp
   shr ecx, 3                ;кількість байтів числа
   mov esi, [ebp+12]         ;адреса числа
   mov ebx, [ebp+16]         ;адреса буфера результату
@cycle:
   mov dl, byte ptr[esi+ecx-1]   ;байт числа - це дві hex-цифри

   mov al, dl
   shr al, 4                 ;старша цифра
   call HexSymbol_MY
   mov byte ptr[ebx], al

   mov al, dl                ;молодша цифра
   call HexSymbol_MY
   mov byte ptr[ebx+1], al

   mov eax, ecx
   cmp eax, 4
   jle @next
   dec eax
   and eax, 3                ;проміжок розділює групи по вісім цифр
   cmp al, 0
   jne @next
   mov byte ptr[ebx+2], 32   ;код символа проміжку
   inc ebx

@next:
   add ebx, 2
   dec ecx
   jnz @cycle
   mov byte ptr[ebx], 0       ;рядок закінчується нулем
@exitp:
   pop ebp
   ret 12
StrHex_MY endp

;ця процедура обчислює код hex-цифри
;параметр - значення AL
;результат -> AL
HexSymbol_MY proc
   and al, 0Fh
   add al, 48          ;так можна тільки для цифр 0-9
   cmp al, 58
   jl @exitp
   add al, 7           ;для цифр A,B,C,D,E,F
@exitp:
   ret
HexSymbol_MY endp

end
```

Окрім файлу **module.asm** потрібно у робочу папку проекту записати файл заголовку модуля **module.inc**. У файлі заголовку вказуються директивою EXTERN імена процедур, які можуть викликатися іншими модулями. Поки що тільки одна така процедура у цьому модулі, тому файл **module.inc** містить один рядок:

```
EXTERN StrHex_MY : proc
```

5. Після того, як у проект додали файл вихідного тексту **module.asm**, скомпілюйте проект і викличте програму на виконання. Якщо усе гаразд, то можна продовжити наповнювати головний файл **main3.asm** потрібним змістом.

6. Як викликати процедуру StrHex_MY? Для цього спочатку потрібно у тексті **main3.asm** записати рядок

```
include module.inc
```

Тепер можна використовувати процедуру StrHex_MY. Щоб її правильно викликати, необхідно передати потрібні параметри. Які параметри – про це слід прочитати у коментарі в тексті файлу **module.asm**. Надамо приклад виклику процедури StrHex_MY:

```
push offset TextBuf
push offset Value
push 32
call StrHex_MY
```

Тут процедура оброблятиме значення 32-бітової перемінної Value і повинна записати результат у масив TextBuf.

Потім потрібно показати результат – вміст масиву TextBuf. Для цього можна скористатися вже відомим діалоговим вікном MessageBox:

```
invoke MessageBoxA, 0, ADDR TextBuf, ADDR Caption, MB_ICONINFORMATION
```

Потрібно створити масиви для двох рядків тексту – Caption та TextBuf. Масив Caption вже був у програмах попередніх робіт №1, 2.

Масив для рядку тексту можна створити у програмі, наприклад, так:

```
TextBuf db 64 dup(?)
```

Можна вважати, що текстовий буфер для максимум 63 символів буде цілком придатним для виконання цієї лабораторної роботи. Перевірте це.

Примітка. При виклику діалогового вікна MessageBox вище був вказаний параметр `MB_ICONINFORMATION` – іменована константа з API Win32. Рекомендується підключити заголовочний файл **windows.inc** у такий спосіб:

```
option casemap :none    ;розрізнювати великі та маленькі букви
include \masm32\include\windows.inc
. . .                   ;інші include та includelib
```

7. Щоб запрограмувати дослідження деякого числового значення у 32-бітовому форматі з плаваючою точкою, для цього можна створити 32-бітну перемінну з ім'ям Value, ініціалізувавши її потрібним значенням, наприклад:

```
Value dd 3.14159265358979323846264338327
```

Після виклику процедур StrHex_MY і MessageBoxA отримаємо такий результат:

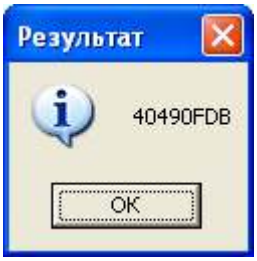

Рис. 1. Шістнадцятковий код 32-бітового числа

Кожна шістнадцяткова цифра відповідає 4 бітам двійкового коду. З восьми символів відтворюється 32-бітний код числа з плаваючою точкою:

```
 4    0    4    9    0    F    D    B
0100 0000 0100 1001 0000 1111 1101 1011
```

Порівняйте отриманий код із двійковим кодом для π, наведеним у теоретичних відомостях для цієї лабораторної роботи.

Після отримання двійкового коду числа у форматі з плаваючою точкою потрібно виділити біт знаку, біти кодованої експоненти та біти мантиси.

Окрім чисел у форматах з плаваючою точкою, програма повинна виводити шістнадцяткові коди і для цілих чисел згідно завданню.

Для того, щоб отримати значення інших типів, можна створювати перемінні за допомогою відповідних директив: DB для 8-бітних перемінних, DW для 16-бітних, DD для 32-бітних, DQ для 64-бітних, DT для 80-бітних. При створенні кожної перемінної ініціалізувати її потрібним значенням.

Варіанти завдання

Номер варіанту (N) згідно списку студентів у журналі. Студент виконує завдання для числових значень X та Y, які обчислюються за формулами:

X = N+10
Y = 2X

Студент має запрограмувати на асемблері вивід шістнадцяткових значень для усіх типів даних відповідно наведеній нижче таблиці.

Типи даних, які має обробити програма і показати кодовані значення	Значення	Як потрібно надати у звіті результати виконання програми	
Ціле 8-бітове	X	шістнадцятковий код	двійковий код
	-X	шістнадцятковий код	двійковий код
Ціле 16-бітове	X	шістнадцятковий код	двійковий код
	-X	шістнадцятковий код	двійковий код
Ціле 32-бітове	X	шістнадцятковий код	двійковий код
	-X	шістнадцятковий код	двійковий код
Ціле 64-бітове	X	шістнадцятковий код	
	-X	шістнадцятковий код	
Число у 32-бітовому форматі з плаваючою точкою	X.0	шістнадцятковий код	двійковий код (вказати знаковий біт, біти експоненти, біти мантиси)
	-Y.0	шістнадцятковий код	двійковий код (вказати знаковий біт, біти експоненти, біти мантиси)
	X.X	шістнадцятковий код	
Число у 64-бітовому форматі з плаваючою точкою	X.0	шістнадцятковий код	двійковий код (вказати знаковий біт, біти експоненти, біти мантиси)
	-Y.0	шістнадцятковий код	двійковий код (вказати знаковий біт, біти експоненти, біти мантиси)
	X.X	шістнадцятковий код	
Число у 80-бітовому форматі з плаваючою точкою	X.0	шістнадцятковий код	двійковий код (вказати знаковий біт, біти експоненти, біти мантиси)
	-Y.0	шістнадцятковий код	двійковий код (вказати знаковий біт, біти експоненти, біти мантиси)
	X.X	шістнадцятковий код	

Примітка. Двійковий код можна отримати без комп’ютера, перетворивши отримані відповідні шістнадцяткові коди. Якщо студент при виконанні лабораторної роботи запрограмує і двійкові коди – оцінка буде підвищена.

Зміст звіту:

1. Титульний лист
2. Завдання
3. Роздруківка тексту програми
4. Роздруківка результатів виконання програми
5. Аналіз, коментар результатів та вихідного тексту
6. Висновки

Контрольні питання:

1. Як створюється 8-бітова перемінна?
2. Як створюється 16-бітова перемінна?
3. Як створюється 32-бітова перемінна?
4. Як створюється 64-бітова перемінна?
5. Як створюється 80-бітова перемінна?
6. Що таке додатковий код?
7. Що таке експонента числа з плаваючою точкою?
8. Що таке мантиса?
9. Від чого залежіть діапазон представлення чисел у форматах з плаваючою точкою?
10. Від чого залежіть точність представлення чисел у форматах з плаваючою точкою?
11. Що означає **push offset**?
12. Що означає **call**?
13. Що змінити у тексті module.asm у коді процедури StrHex_MY, щоб замість

```
push offset TextBuf
push offset Value
push ...                ;кількість бітів Value
call StrHex_MY
```

можна було б записати такий код:

```
push offset TextBuf
push offset Value
push type Value         ;кількість байтів Value
call StrHex_MY
```